

YOSHLAR ONGIGA INTERNET VA IJTIMOIIY TARMOQLAR ORQALI AXBOROT XURUJLARINING PSIXOLOGIK TA'SIRI

Doniyorov Kamoliddin Nizomidin o'g'li

ISFT Samarqand filiali, ISFT instituti Samarqand filiali

Gumanitar fanlar kafedrasi o'qituvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqolada internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali amalga oshirilayotgan axborot xurujlarining yoshlar ongiga psixologik ta'siri tahlil qilinadi. Manipulyativ va soxta axborotlarning talaba-yoshlar fikrlashiga, emotsional holatiga va ijtimoiy qarorlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi yoritib beriladi. Shuningdek, axborot tahdidlariga qarshi psixologik himoya mexanizmlarini shakllantirish hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning dolzarbligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: axborot xuruji, ijtimoiy tarmoqlar, psixologik ta'sir

PSYCHOLOGICAL IMPACT OF INFORMATION ATTACKS VIA THE INTERNET AND SOCIAL NETWORKS ON YOUTH CONSCIOUSNESS

Abstract: This article examines the psychological impact of information attacks spread through the Internet and social networks on youth consciousness. The influence of manipulative and fake information on students' thinking, emotional state, and social behavior is highlighted. The study also emphasizes the importance of developing psychological defense mechanisms and critical thinking skills to counter information threats effectively.

Keywords: information attack, social networks, psychological impact

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ АТАК ЧЕРЕЗ ИНТЕРНЕТ И СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ НА СОЗНАНИЕ МОЛОДЕЖИ

Аннотация: В статье анализируется психологическое воздействие информационных атак, распространяемых через интернет и социальные сети, на сознание молодежи. Раскрывается влияние манипулятивной и фейковой информации на мышление, эмоциональное состояние и социальное поведение студентов. Также обосновывается актуальность формирования психологических механизмов защиты и развития критического мышления как средства противодействия информационным угрозам.

Ключевые слова: информационная атака, социальные сети, психологическое воздействие

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida internet va ijtimoiy tarmoqlar inson hayotining ajralmas qismiga aylandi. Ayniqsa, yoshlar axborotning asosiy iste'molchisi sifatida virtual makonda faol ishtirok etmoqda. Biroq axborot oqimining keskin ortishi bilan birga, turli manipulyativ va g'arazli maqsadlarda tarqatilayotgan axborot xurujlari ham kuchayib bormoqda. Axborot xurujlari yoshlar ongiga psixologik bosim o'tkazib, ularning fikrlash tarzi, emotsional holati va ijtimoiy qarorlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi [7]. Shu sababli ushbu muammo zamonaviy psixologiya va pedagogika fanlarida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Axborot xurujlari deganda internet orqali maqsadli ravishda tarqatiladigan soxta xabarlar, ekstremistik chaqiriqlar, yolg'on propaganda, feyk kontent va manipulyativ ta'sir vositalari tushuniladi. Bunday hujumlar ko'pincha yoshlarning hissiyotiga ta'sir qilish, qo'rquv, ishonchsizlik yoki stereotiplarni shakllantirish orqali amalga oshiriladi [2]. Yoshlar esa tajribasining yetarli emasligi, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining to'liq shakllanmagani sababli bunday axborotlarga tez ishonib qolishi mumkin.

Internet tarmoqlarida axborotning haddan tashqari ko'pligi psixologik charchoq va stress holatlarini yuzaga keltiradi. Bu jarayon "axborot bosimi" deb atalib, yoshlarning ongida xavotir, tushkunlik va ijtimoiy beqarorlikni kuchaytiradi [9]. Ayniqsa, manipulyativ kontent shaxsning ong ostiga ta'sir etib, uni mantiqiy

tahlil emas, emotsional reaksiya asosida qaror qabul qilishga undaydi. Natijada yoshlarning psixologik barqarorligi zaiflashadi va ular turli zararli g'oyalarga moyil bo'lib qoladi [10].

Axborot xurujlarining psixologik ta'siri bir nechta asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, bu jarayon yoshlarning dunyoqarashini buzadi va noto'g'ri qadriyatlarni shakllantiradi. Ikkinchidan, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan salbiy axborotlar yoshlarning emotsional holatiga ta'sir qilib, depressiv kayfiyat, agressiya va befarqlik holatlariga olib keladi [6]. Uchinchidan, axborot xurujlari yoshlarning ijtimoiy munosabatlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatib, jamiyatga nisbatan ishonchsizlik va begonalashuvni kuchaytiradi.

Mazkur muammoga qarshi kurashishda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mediasavodxonlik yoshlarning internetdagi axborotni ongli ravishda tahlil qilish, manbalarni tekshirish, soxta va manipulyativ xabarlarni farqlash qobiliyatidir [8]. Psixologik nuqtai nazardan bu jarayon shaxsning kognitiv jarayonlarini – tafakkur, refleksiya, e'tibor va xotirani rivojlantirish bilan bog'liqdir [3]. Mediasavodxonlikka ega bo'lgan yoshlar axborotni passiv qabul qiluvchi emas, balki mustaqil baholovchi subyektga aylanadi.

Ta'lim jarayonida axborot xurujlariga qarshi psixologik immunitetni shakllantirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish talab etiladi. Interfaol metodlar, munozarali mashg'ulotlar, media matnlarni tahlil qilish va trening texnologiyalari yoshlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi [4]. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan media ta'lim jarayoni yoshlarni manipulyativ ta'sirlarga nisbatan bardoshli qiladi hamda ularda axborot xavfsizligi madaniyatini shakllantiradi [5].

Shuningdek, innovatsion yondashuvlar asosida raqamli ta'lim muhitini yaratish ham psixologik himoya omillarini kuchaytiradi. Oliy ta'lim tizimida media madaniyatni rivojlantirish, yoshlarni internet xavflari haqida xabardor qilish va axborot xavfsizligi bo'yicha maxsus kurslarni joriy etish muhimdir [1]. Bunday

yondashuv yoshlarning ongli va mas'uliyatli axborot iste'molchisi sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Axborot xurujlariga qarshi psixologik himoya mexanizmlariga refleksiya, o'z-o'zini nazorat qilish, mantiqiy tahlil va emotsional barqarorlik kiradi. Ushbu mexanizmlar yoshlarni zararli axborotlardan himoya qiladi va ular ongida mustahkam immunitetni yuzaga keltiradi [7]. Psixologik immunitet shakllangan shaxs virtual makonda uchraydigan salbiy tahdidlarga berilmasdan, ongli pozitsiyani saqlab qoladi.

Xulosa qilib aytganda, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan axborot xurujlari yoshlar ongiga kuchli psixologik ta'sir ko'rsatib, ularning fikrlashi, emotsional holati va ijtimoiy xulq-atvorida salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Ushbu muammoning yechimi sifatida mediasavodxonlikni rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni shakllantirish, media ta'lim va trening metodlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish zarur hisoblanadi [9]. Shundagina yoshlar axborot tahdidlariga qarshi psixologik barqarorlikka ega bo'lgan, ongli va mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalanadi [10].

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. G'ofurov I.A. Axborot xavfsizligi asoslari. O'quv qo'llanma. – Toshkent, 2020.
2. G'aniyev S., Karimov M., Tashev K. Axborot xavfsizligi (Axborot-kommunikatsion tizimlar xavfsizligi). – Toshkent, 2024.
3. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. – Toshkent, 2017.
4. Ishmuhammedov R.J. Ta'limda innovatsion va interfaol metodlar. – Toshkent, 2010.
5. Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish nazariyasi va metodologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
6. Batirov B.B. Oliy ta'limda mediasavodxonlik va axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari. Ilmiy maqola, 2025.

7. (FarDU ilmiy jurnali) Mualliflar jamoasi. Mediasavodxonlik – yoshlar axborot madaniyatining muhim omili. Farg‘ona, 2022.
8. Abduqodirov A.A. Raqamli pedagogika va media madaniyatni rivojlantirish masalalari. – Toshkent, 2024.
9. Eshmamatov R. O‘zbekistonda mediasavodxonlik holati: muammo va istiqbollar. Ilmiy maqola, 2022.
10. Cyberleninka platformasi. Ta’lim tizimida media savodxonlik va sun’iy intellekt imkoniyatlari. – 2024.